

Ooper „Vabaduse laulik“

Läheneva suure pidupäeva, Eesti NSV kümnenda aastapäeva tähistamiseks valmis heilooja Stalini preemia laureaadi prof Eugen Kapi ja luuletaja Paul Rummo ühistööna ooper „Vabaduse laulik“, mis kajastab murrangulisi sündmusi eesti rahva lähemas minevikus — 1940. a. juuni sündmusi, Tallinna kaitsmist 1941. a. hilissuvel, partisanide tegevust Suures Isamaasõjas ja Nõukogude Eesti taasvabastamist 1944. a. sügisel. See esimene eesti nõukogude kaasajateemaline ooper valmis üleliidulise Kunstide Komitee tellimisel.

Nagu Paul Rummo märgib, on ta ooperi peategelase, luuletaja Juhan Raju kujus püüdnud suurte ajalooliste sündmuste taustal näidata kodanlikust ühiskonnast nõukogude ühiskonda üle tuleva intelligentsi ümberkasvamist ja kujunemist teadlikeks võitlejateks kommunismi eest. Siin on ooperi autoreil mõningal määral silme ees olnud varalähkunud progressiivse luuletaja Juhan Sütiste kuju, kelle luulet on kohandamisega ooperis kasutatud. Samuti näitab ooperi naiskangelane Arm eesti naise kujunemist teadlikuks nõukogude naiseks võitlejaks rahva õnne eest. Partei juhtivat osa näitavad ooperis vana bolševik, vabastatud poliitvang, Armu isa Kaldmaa ja tööline Laid. Ooperi negatiivsed kujud, korporant Mäger ja poolimadaam Gerda, kehastavad kodanlikke natsionaliste, kes sõja ajal müüvad end fašistide käsilastele, muutudes oma rahva reeturiks ja timukate abilisteks.

Ooperi I pildi tegevus sünnib 1940. a. suvisel pööripäeval. Väikekodanlik kohvikupublik on toimuvate sündmuste puhul ärevil. Sama ajal, kui Mäger ja Gerda arutavad ärevaid päevaprobleeme, saabub Raju, kellele Arm teatab: „Varsti puhkeb torm, siis lähme koos!“

Kahele kapitalistide ringkonda kuuluvale paanikasse sattunud „tegeliskile“, kes toimuvaid sündmusi nimetavad mässuks, vastab Raju võitlejaliku hooga:

„Või mäss? Ei, härrased, see revolutsioon!“

Korruga lõhkend on kest, tungid paiskuvad üles —

tuhanded ärkavad täna uue maailma süles!“

II pildi tegevus sünnib aasta hiljem linnalähedases metsas, kuhu rahvas koguneb traditsioonilisele jaanitulele, et tähistada nõukogude võimu aastast kestust.

Aasta sotsialismi ülesehitust, mis on karastanud Nõukogude Eesti töötavat rahvast, on ühtlasi luuletaja Rajule selgeks teinud tema koha nõukogulikus ühiskonnas, mis kajastub tema vastuses rahva kiiduavaldustele aastapäevaks loodud luuletuse ettekande puhul.

Rahva rõõmsa peo katkestavad haakristidega pommituslennukite ilmumine ja pommiplahvatused.

III pildi tegevuspaigaks on barrikaad Tallinna äärelinna tänavail. Siin seisavad lahingupostil Arm ja Raju, üks sanitarina, teine võitlejana, koos Balti mere sõjalaevastiku madruse ja punaväelase-grusiinlasega, keda on liitnud ühtseks pereks relvavendlus ja ühine võitlussiht: kaitsta nõukogude kodumaad vabadust. Saabub Laid, kes teenib armees ohvitserina, ja teeb teatavaks, et tuleb loovutada võitluspositsioon ja Tallinnast evakueeruda, et koguda jõudu otsustavaks löögiks. Armule aga teatab Laid, et tema palve on rahuldatud ja ta jääb isa poolt juhita vasse partisanisalka, mille tegevuskohaks on Nõukogude Eesti.

Lahkudes Rajust väljendab Arm oma sõnades kindlat veendumust vääramatus võidus:

„Mis juhtukski, kuid ma ei karda ohtu —

On vaenlast vihates mu käsi kindel. Löö sina ühel, mina teisel rindel — eks võidupäeval meie jälle kohtu!“

IV pildi tegevuspaigaks on vangla üksikvang. Siin on juba kaua piinelnud Raju, kes oli haavatuna langenud fašistide kätte vangi. Pikk vangipölv pole suutnud murda luuletaja mehisust, ja kuigi ajuti tekib lootusetusemeeleolu, saab sellest kohe võitu kindel veendumus peatselt saabuvast võidust. Saabuvad Gerda ja Mäger, kes fašistide käsilastena püüavad Rajult teada saada partisanide asukohta, mille provotseerimiseks Gerda Rajule teatab, nagu oleks Arm vangistatud, ja tahab minna tema vabastamiseks abi kutsuma.

Raju, läbi näinud selle alatu kavatsuse, vastab Gerdale:

„... Fašismi kamp! Siit minge! minge ära!“

Mägerile, kes teeb talle ettepaneku kirjutada ood Hitlerile, mille järel ta kohe vabastataks vastab Raju:

„... Sa vilets nuhk, kes müütad räpast kaupa —

Sind, rõõvliit, varsti võllas ootab hukk!“

V pildis toimub tegevus partisanide laagris. On 1944. a. hilissuvi. Purustatud fašistlikud väed taganevad Nõukogude vägede üleoleku ees. Juba kostab partisanide laagrisse kahurimürin, mis kuulutab nende sünnimaa peatset vabanemist. Saabub Arm, kes peale üldiste uudiste toob kaasa ka Raju võitlusele õhutavad luuletused. Samas saabub raadio kaudu staabist käsk koos regulaararmee ja Tallinna vabastuseks lõplööks mis kogu salgas kutsub esile võimse vaimustuspuhangu.

Ooperi viimase, VII pildi tegevus toimub samas, kus esimese pildi oma. Sügisene pööripäev 1944. a. Veel kostab sõjakära, kuid linn on juba Nõukogude vägede poolt vabastatud Mäger, kes pole suutnud veel pageda, kohtub Armuga. Lubades öelda, kus asub Raju, keelitab ta Armu, et see aitaks teda põgenema. Samas aga tuleb Raju võimetust vihas ja oma hukku ette nähes tulistab Mäger selja tagant Rajule vasturuttavat Armu, kes sureb. Lohutades leinavat Raju näitab Kaldmaa kogu nõukogude rahva raskeid ohvreid sõjas:

„Poeg, miljoneid ses sõjas taband lein

õnn miljonitel muljutud on puruks. Kuid rahvas seisab nagu kaljusein —

Ei ole võimu, kes tend põrmu suruks.

On ohvrid vältimatud võiduteel...“

Ooperi lõppkooris kajastub kogu nõukogude rahva vankumatu tahe seltsimees Stalini ja partei juhtimisel minna edasi sotsialismi ülesehituse teel.

Ooperi muusikalisel kujundamisel on prof Eugen Kapp lähtunud peamiselt eesti rahvamuusika intonatsioonidest.

Pildi ooperi

Kohtades agustest tegelaste väelane-grusiinloomustamise vene rahvan

Esimeses volutsioonilisingem julgesti on tunda va intonatsioon on II vaatus, neb arvukalt seks materjal ja ringmängu madruste tar motiive, kuntab Kapp üh rahvaviisi, m on erakords rahvalikku ko

Kolmandas katseks Raju armeelase-gru ühe osa on k sika intonatsi dab autor Mä dissoneerivail Raju helge ni tab eredalet dest ja nende väljapaistvaim partisanide k lik, oma kod nav, teises po uljusega välje lat otsust vae maa vabastad

10.5.1950

Maduse laulik

Raju, läbi näinud selle alatu kavat-
 suse, vastab Gerdale:
 ... Fasismi kamp! Siit mingel
 minge ära!
 Mägerile, kes teeb talle etepaneku
 kirjutada ood Hitlerile, mille järel ta
 kõhe vabastataks vastab Raju:
 ... Sa viiets nuhk, kes müütad
 räpast kaupa —
 Sind, rõõvilt, varsti võllas ootab
 hukki!

V pildis toimub tegevus partisaanide
 laagris. On 1944. a. hilissuvi. Puna-
 tatud fasishtikud väed taganevad Nõu-
 kogude vägede ütleleku ees. Juba kos-
 tab partisaanide laagrisse kahurimürin,
 mis kuulutab nende sünnimaa peatset
 vabanemist. Saabub arm, kes peale
 üldiste uudiste toob kaasa ka Raju
 võitluselõhutatavad luuletused. Samas
 saabub raadio kaudu staabit käsikoo-
 regulaararmee anda Tallinna vabas-
 tuseks lõppööök mis kogu salgas kut-
 sub esile võimsa vaimustuspuhangu.
 Ooperi viimase, VII pildi tegevus toi-
 gem julgesti vennastunud väed, kus
 on tunda vanade revolutsioonilajude
 intonatsioonid. Muusikaliselt väga avar
 väelane-gruusiinane jt on nende ise-
 loomustamiseks kasutatud gruusia ja
 vene rahvamuusikat

... sümblid aasta hiljem
 netzas, kuhu rahvas ko-
 onnisele jaanilule, et
 kogude võimu aastast
 mi ülesehitust, mis on
 kogude Eesti töötavat
 si luuletaja Rajule sel-
 ma koha nõukogulikus
 kajasub tema vastu-
 navaidusete aastapäe-
 letuse ettekannde puhul,
 peo katkestavad haak-
 tustennukite ilmumine
 tused

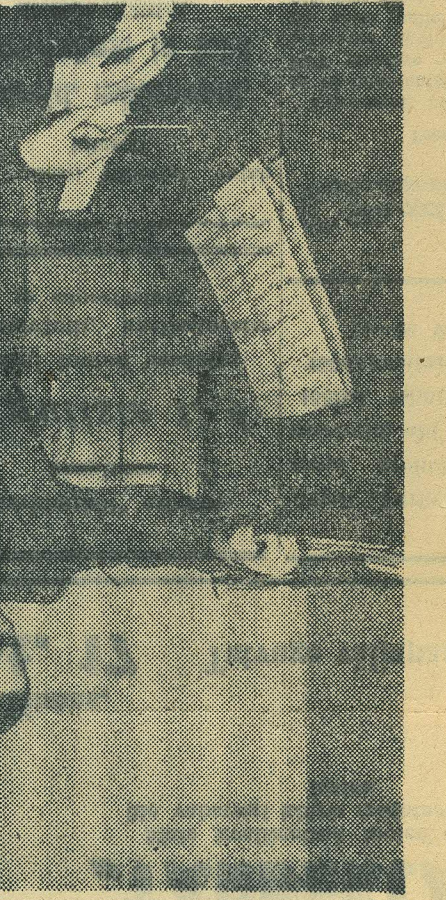
Kõhtades aga kus esineb teistest rah-
 vustest tegelesi — vene madrus, puna-
 dulek sest siin on peamiseks tegele-
 seks rahvas Lõppkoores kasvat see
 kaasaegsele nõukogulikele muusikali-
 sele materjalele ehitatuna juubeldavaks
 hümniks
 Ooperi senised tutvustamised Üleli-
 duises Heiloojate Laidus on asjatund-
 late poolt vastu võetud siira vaimustu-
 sega Üksmeelselt on kuulajad märki-
 nud ooperi nii lemaatilis kui ka muu-
 sikaliselt õnnestumist, mis on uuks
 väärtuslikuks panuseks nõukogude
 heilloomingu varasale Ühtlasi soo-
 vitati autorile läbi viia mõningad muu-
 datused ja parandused, mis ooperi
 enam tõstavad

... vabastada. VI pildis on muusika-
 let otsust vaenlane hävitada ja sünni-
 ma vabastada.

Kolmandas vaatuses on huvitavaks
 katseteks Raju, vene madrus ja puna-
 armeelase-gruusiinase tertselt, kus isa-
 ühe osa on kirjutatud oma rahvamuusika
 intonatsioonides IV pildis vastan-
 Arm — ENSV teeneline kunstnik Elisa
 Maasik, Kaldmaa — Ott Raukas, Laid —
 Stalini preemia laureaat Martin Taras,
 Mäger — Viktor Gurjev, Gerda —
 tud ja alustatud eelproove. Prot.
 E. Kapp on lõpetanud ooperi orkest-
 ratsiooni, sest mai teisel poolal alga-
 vad juba proovid orkestriga
 Ooper tuleb ettekannde ka kaesoleva
 aasta augusti teisel poolal Moskvas.

... vabastamiseks abi kut-
 pastamist, ja tatab
 Gerda Rajule teatab,
 eadasi sootiallami ülesehituse teel
 mees Stalini ja partei juhtimisel muna
 kogude rahva vankumatut tõe seltsi-
 partisaanide koor, algul kurb ja kaeb-
 lik, oma kodumaa rasket saatust lei-
 navi, teises poolas aga hoogsa rühi ja
 üljusega väljendav rahvatasujate kind-
 lalt otsust vaenlane hävitada ja sünni-
 ma vabastada.

... R. Alt

Pildil ooperi loojad Stalini preemia laureaat prof. E. Kapp ja kirjanik P. Rummo

E. Lukkini foto